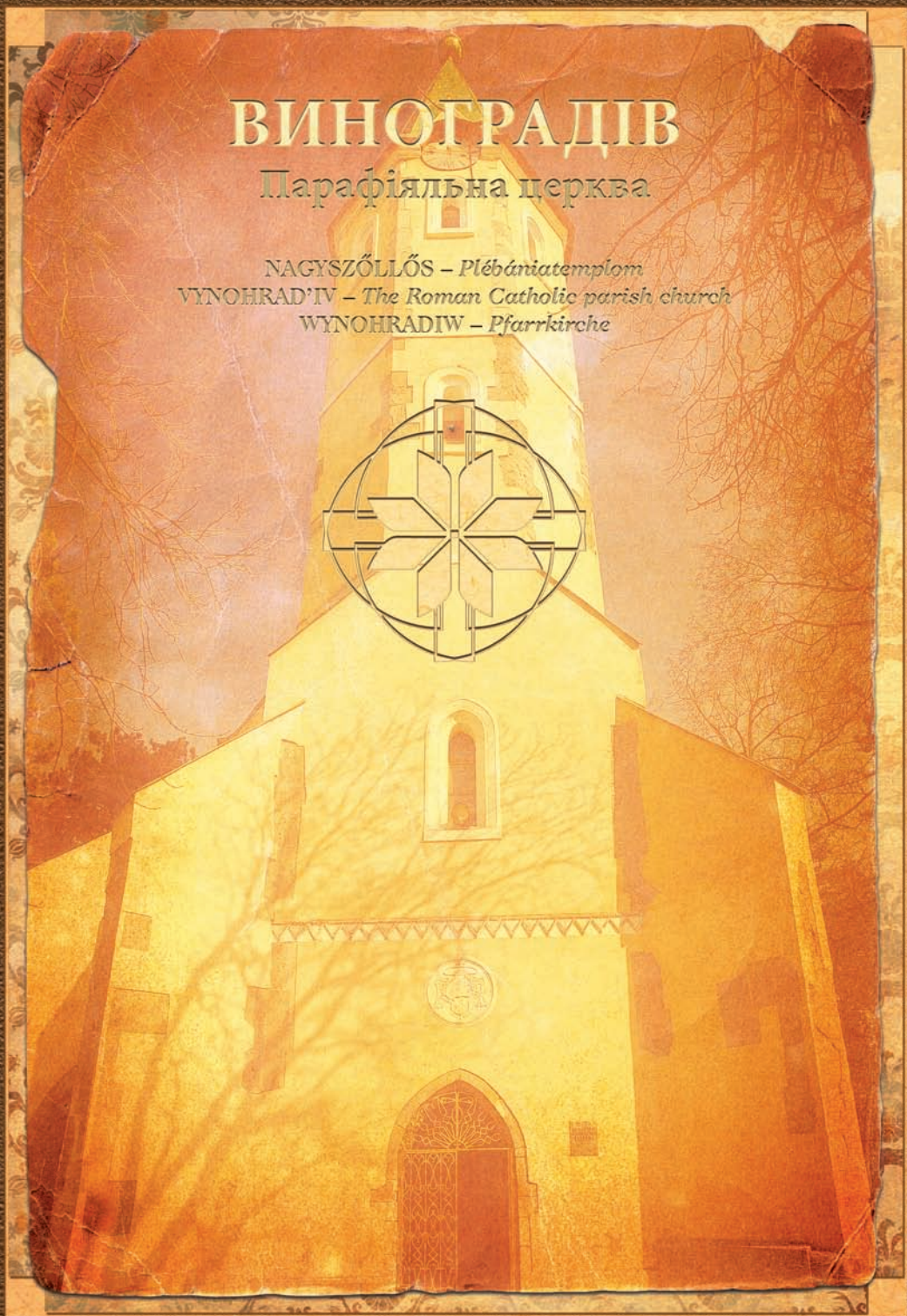

ВИНОГРАДІВ

Парафіяльна церква

NAGYSZÖLLŐS – Plébániatemplom
VYNOHRAD'IV – The Roman Catholic parish church
WYNOHRADIW – Pfarrkirche

ЗАКАРПАТСЬКОЮ ШЛЯХАМИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЦЕРКОВ

ВИНОГРАДІВ

Парафіяльна церква

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Найвншній шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Берег в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинилися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Берег є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашествия. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожечє військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepekoritemplomokutja>

А középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történelmi régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradt fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtoronyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szőszékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magát a hódító hadaktól, az idegen kultúráktól. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

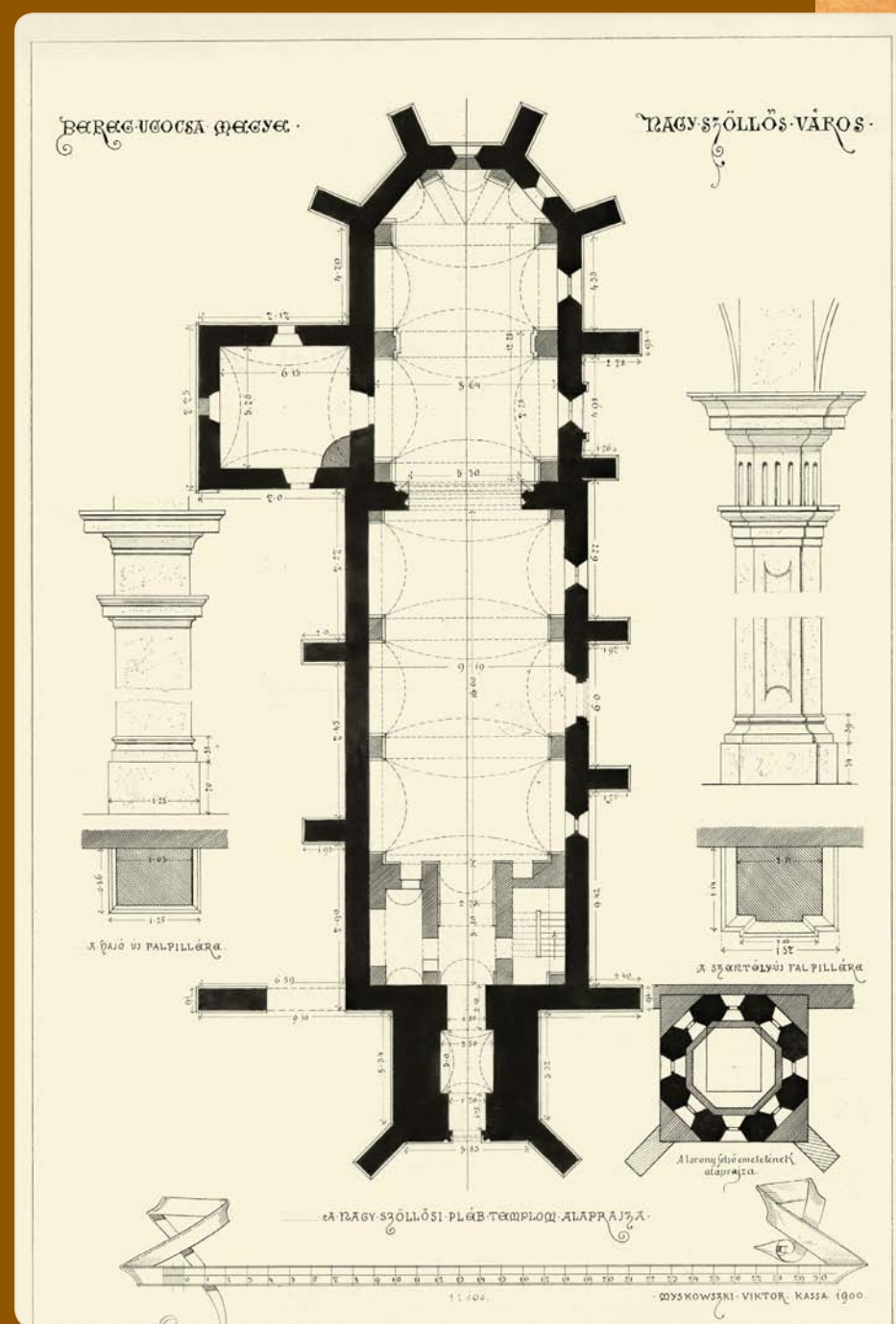
www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

Unter dem Titel **Straße mittelalterlicher Kirchen** wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkarpatien bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

ВИНОГРАДІВ

Парафіяльна церква

Розташоване у підніжжі Чорної Гори місто у свій час було центром Угочанського комітату - найменшого комітату угорського королівства. Привілеї місту були даровані королем Іштваном (V) у 1262 році. Церква підпорядковувалася не трансільванському єпископу, а безпосередньо естергомському архієпископу. Спершу, до 1399 року, поселення було королівським маєтком¹, а згодом стало центром землеволодінь родини Перені. В 1525 році місто зазнало руйнівної пожежі. Розповсюдження протестантського віровчення призвело до того, що на початку 40-х років XVI століття переважна більшість мешканців міста стає послідовниками реформатської віри. Велична споруда церкви височіє на центральній площі міста. Її фасадні стіни переважно зберегли свій середньовічний вигляд, однак інтер'єр церкви зазнав змін, зокрема всередині нефу та апсиди для підтримки нового склепіння були споруджені квадратні пілястри.

Цікаво зазначити, що елементи споруди з каменю здебільшого вирізьблені з туфу, який скоріш за все видобувався з Чорної гори. До прямокутного нефу видовженої форми зі сходу примикає апсида, що завершується п'ятьма гранями восьмигранника. Зверху два нижніх чотирикутні яруси вежі, що розташована перед західним фасадом, переходять у восьмигранник. Два західні кути вежі підтримують контрфорси. Кам'яні обрамлення середньовічних віконних отворів, швидше за все, відносяться до Нового часу. Шпиль вежі був зведений на початку XX століття. Центральним елементом південного фасаду нефу є стрілочастий портал, кам'яне обрамлення якого щедро прикрашене різьбою. На північному фасаді також є портал, про існування якого ймовірно дізнались під час реставраційних робіт, проведених у XIX столітті.

Середньовічних елементів в інтер'єрі нефу на сьогоднішній день практично не збереглося. Вівтарна апсида відокремлюється від нефу тріумфальною аркою із стрілочастим завершенням. Варто зауважити однак, що біля розташованих зі сторони нефу північної та південної пілястр тріумфальної арки збереглися підпори колишньої середньовічної вівтарної огорожі. В південно-східній стіні вівтарної апсиди прорізана тридільна седілія. Напроти седілії, в східному кінці північно-східної стіни, знаходиться пастофорій з чотирикутним отвором і кам'яним обрамленням.

За результатами проведених досліджень з упевненістю можна констатувати, що спорудження церкви відбувалося не в один будівельний цикл. Найдавнішими елементами споруди є ті три невеличкі за розмірами вікна, які знаходяться на

північній стіні нефу. Наступний етап будівництва представлений вівтарною апсидою, яка за своїм планом та конструкцією виглядає цілісною будівлею. Її зведення можна віднести до першої третини XV століття. А спорудження південного порталу нефу можна датувати 1500 роком. Церкву у Виноградіві справедливо можна вважати мовчазним свідком досягнення родини Перені свого найвищого статусу, оскільки саме в період її будівництва Петер Перені став головним королівським суддею. За радянських часів споруду церкви використовували як складське приміщення, її внутрішнє оздоблення було повністю знищене. В 1989 році церква стала римо-католицькою.

NAGYSZŐLŐS Plébániatemplom

H

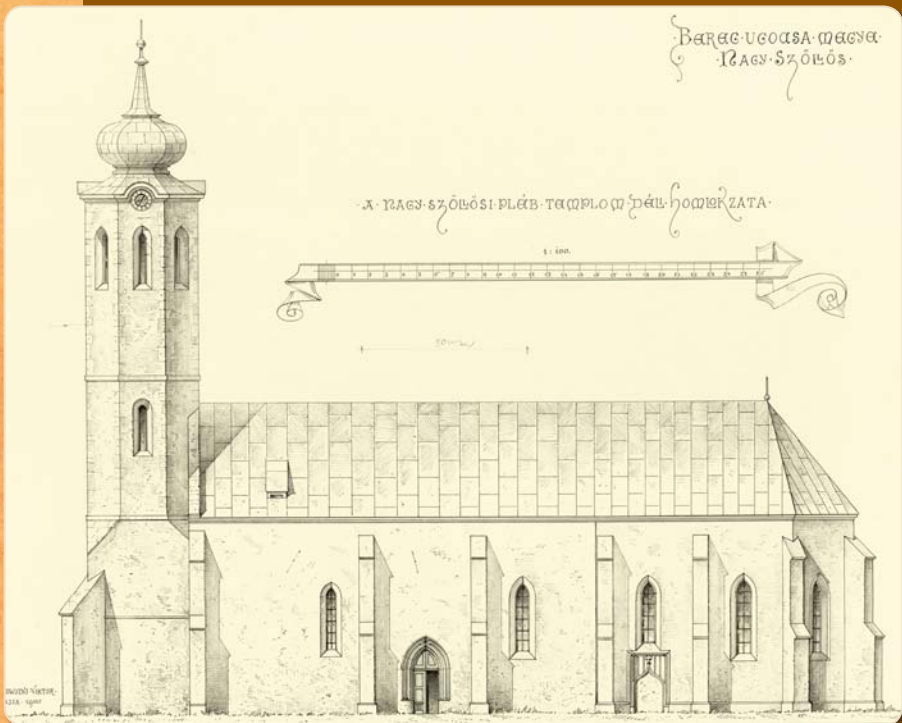

A város a Fekete-hegy tövében fekszik, a magyar királyság egyik legkisebb megyéjének, Ugocsának volt a központja. Kiváltságait V. István királytól kapta 1262-ben, egyháza nem az erdélyi püspök, hanem közvetlenül az esztergomi érsek fennhatósága alá tartozott. A település 1399-ig volt az uralkodó kezén¹, utána a Perényi család uradalmi központja volt. A városban 1525-ben nagy tűzvész pusztított, az 1540-es évektől terjedt el a reformáció a városban. A város főterén áll a nagyméretű templom. Körítőfalai jórészt középkori állapotukban maradtak fenn, a belső jelentősen átalakult, négyzetes falpilléreket építettek a hajóba és a szentélybe is, hogy az újonnan elkészült boltozat alátámasztása megoldott legyen.

A faragott szerkezetek tufaszzerű, talán a Fekete-hegyből bányászott kövekből készültek. A templom hajója hosszúkás, téglalap alaprajzú, keletről hozzá a nyolcszög öt oldalával záródó szentély csatlakozik. A nyugati homlokzat előtt álló torony, az alsó két szintjén négyzet alaprajzú, felette nyolcszögű. Két nyugati sarkát támpillér támasztja. Az ablaknyílások középkori eredetűek, keretelésük valószínűleg az újkorból származik. A toronysisak a XX. század elején készült. A hajó déli falában csúcsíves, gazdagon profilált kapu áll. Az északi homlokzaton szintén látható egy kapu, ami valószínűleg a XIX. század utáni helyreállításkor került elő.

A hajó belsejében ma nem látható középkori részlet. A szentélyt a hajótól csúcsíves diadalív választja el. A diadalív hajó felé eső oldalán, mind a déli, mind az északi pillérnél fennmaradt a középkori szentélyrekesztő indítása. A szentély délkeleti falába hármass osztású ülőfülke mélyed. Vele szemben, az északkeleti falszakasz keleti végén jelentős méretű, négyzetes nyílású, kő szentségfülke látható. A templom biztosan nem egy periódusban épült. A legkorábbi rész a hajó északi falának három kisméretű ablaka. A következő fázist a szentély szemlélteti, amely alaprajza és szerkezete alapján egységesnek tűnik, valószínű keltezése a XV. század első harmada. A hajó déli kapuja 1500 körül keletkezhetett.

A templom mai állapotában a Perényi család reprezentációjának tanúsága, az építés a későbbi országbíró, Perényi Péter idejére tehető. A szovjet időkben a templomban raktár volt, a berendezése elpusztult. 1989-ben kapta vissza a római katolikus egyház.

VYNOHRAD'IV

The Roman Catholic parish church

The town is located at the bottom of the large and high hill, called Fekete-hegy. It was the seat of one of the smallest administrative units of the Hungarian Kingdom, Ugocsa county. The town's privileges were established by junior king Stephen V of Hungary in 1262. The importance of the settlement is also shown by the fact that its parish was under the clerical jurisdiction of the archbishop of Esztergom, not the Transylvanian bishop. Vynohrad'iv was owned by the ruler until 1399¹, afterwards it became the seat of the estate owned by the Perényi family.

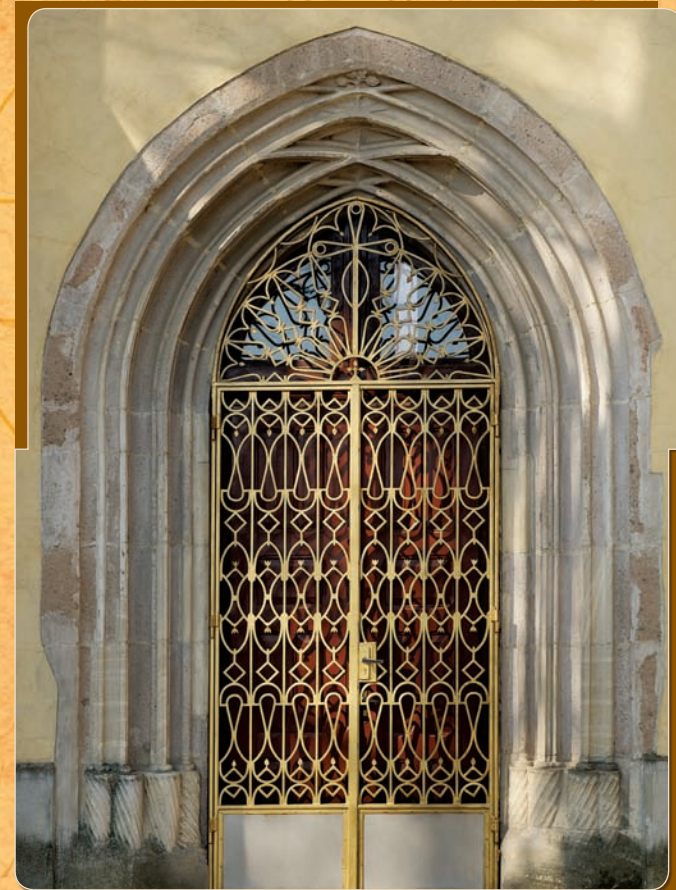
A massive fire devastated the town in 1525 and, somewhat later, the Calvinist faith spread from the 1540s onwards in Nagyszőlős. The impressive church stands in the main square. Its exterior walls have been preserved mostly in their medieval state, however, the inside suffered major modifications. Square-based buttresses were embedded in the walls of the nave and the sanctuary to support the newly constructed vaulted ceiling. The carved structures of the church are made of a tuff-like rock, probably stones quarried from the huge Fekete-hegy hill. The base of the nave is an elongated rectangle, while the sanctuary attached to its eastern end is enclosed by five sides of an octagon.

The two lower levels of the tower standing in front of the western frontispiece were constructed according to a square layout, however, an octagonal layout was used for the higher levels. Buttresses reinforce the two western corners of the tower. The openings for the windows were cut in medieval times, but their frames stem from the Modern Age. The pinnacle on the tower was made at the beginning of the 20th century. A richly decorated portal spanned by a lancet arch divides the southern wall of the nave. Another gate can be seen on the northern frontispiece. It was uncovered, probably, during restorations carried out in the 19th century.

No medieval details can be seen on the inside. The chancel arch separating the nave from the sanctuary is a lancet arch. On the western side of the chancel arch, near the southern and the northern pillars alike, the supporting elements of the medieval rood screen have been preserved. A *sedilia* subdivided into three parts had been carved out from the south-eastern wall of the sanctuary. Opposite to it, at the eastern end of the north-eastern wall, one can see a large, rectangular tabernacle carved of stone.

The church was certainly built in several successive stages. The oldest parts, which have been preserved, are the three small windows of the nave's northern wall. The sanctuary illustrates the next stage, since it appears to be a unitary part both in terms of

its layout and structure. The most probable date of construction is the period between 1400 and 1435 roughly. The southern portal of the nave was carved around 1500. The present state of the church is proof of the political role played by the Perényi family, since the main stage of construction was probably the period when Péter Perényi served as the judge royal (*iudex curiae regiae*). During Soviet times, the church served as a storage facility; in consequence, the church furniture was destroyed. However, the place of worship has been returned to the Roman Catholic Church in 1989.

WYNOHRADIW

Pfarrkirche

DE

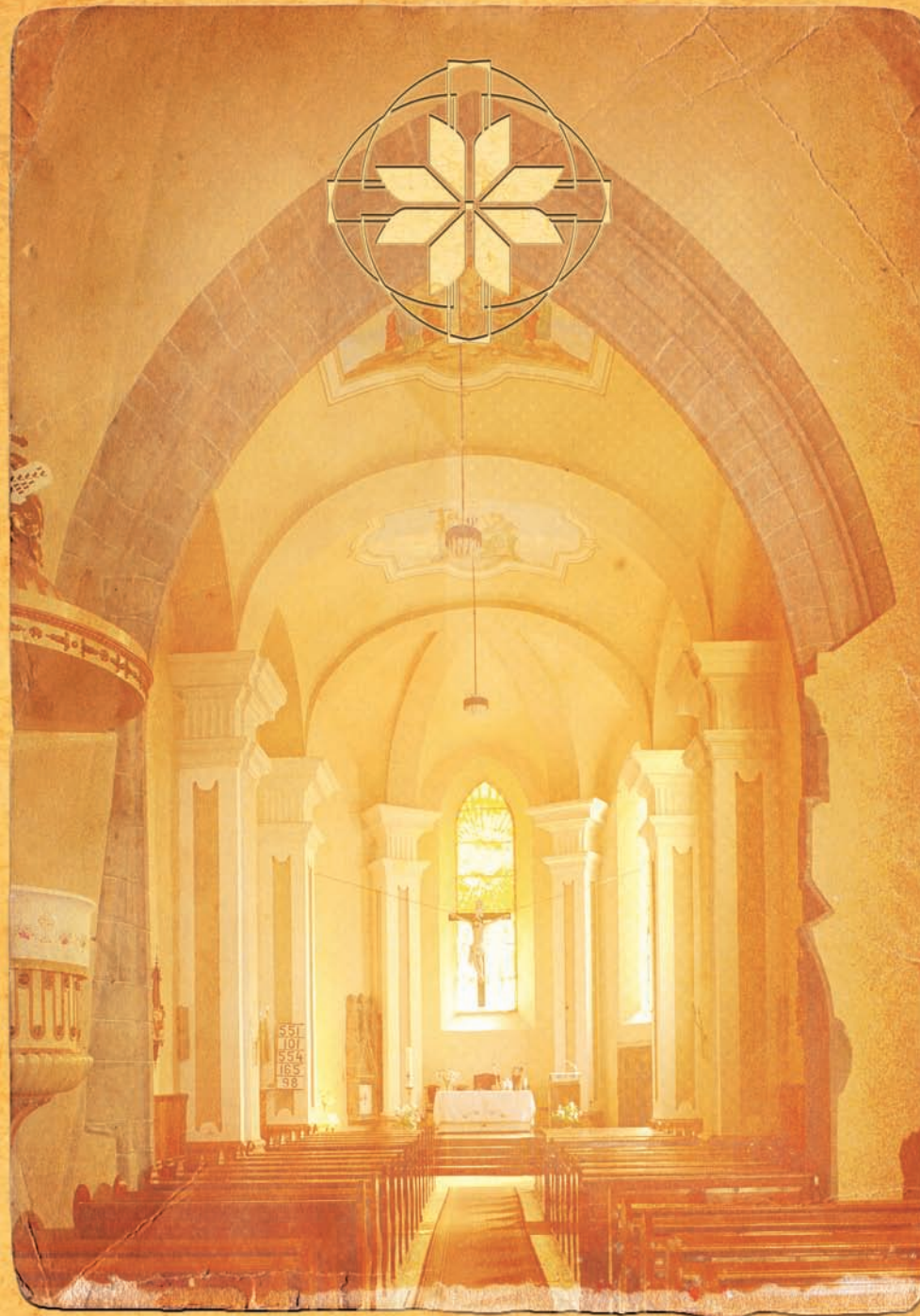
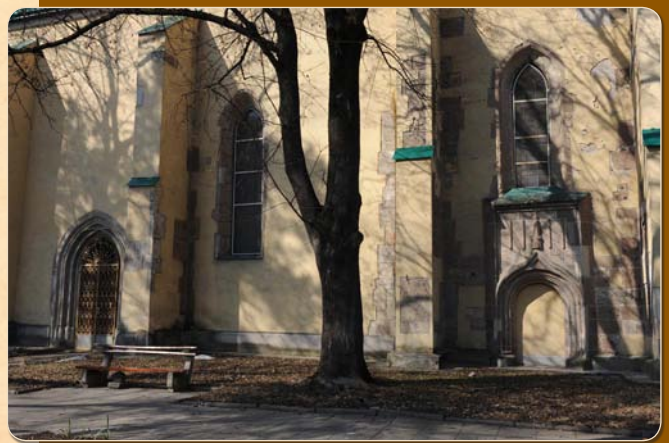
Wynohradiw liegt am Fuß des Berges Fekete-hegy, sie war das Zentrum von Ugocsa, einem der kleinsten Komitate des Königreichs Ungarn. Ihre Privilegien erhielt sie von König Stephan V. im Jahr 1262, ihre Kirche gehörte nicht unter die Jurisdiktion des Bischof von Transsilvanien, sondern direkt unter die des Esztergomer Erzbistums. Der Ort war im 14. Jahrhundert in den Händen des Herrschers, danach wurde Nagyszőlös das Machtzentrum der Familie Perényi, war in der Hand der Stadt Balk und des Wojwoden Drag. Nagyszőlös wurde im Jahr 1825 durch einen Großbrand zerstört, ab 1540 breitete sich in der Stadt die Reformation aus. Auf dem Hauptplatz der Stadt steht eine große Kirche. Die Außenwände blieben zum großen Teil in ihrem mittelalterlichen Zustand erhalten, das Kircheninnere wurde erheblich umgestaltet, es wurden quadratische Pfeiler in das Schiff und auch in den Chor eingebaut, um die neu errichteten Gewölbe abzustützen.

Die Steinmetzarbeiten wurden aus Tuffen ausgeführt, vielleicht aus Steinen, die aus den Gruben des Fekete-hegy gewonnen wurden. Das Schiff der Kirche ist länglich, es hat einen rechteckigen Grundriss und daran schließt sich östlich der mit fünf Seiten eines Oktaeders abschließende Chorraum an. Vor der westlichen Stirnwand steht ein Turm, dessen untere zwei Geschosse rechteckig sind, darüber ist der Turm achteckig. Die zwei westlichen Ecken stützen Strebepfeiler ab, die Fensteröffnungen stammen aus dem Mittelalter, ihre Rahmen sind vermutlich neueren Datums.

Die Turmhaube wurde im 20. Jahrhundert angefertigt. An der Südwand des Kirchenschiffs befindet sich ein reich profiliertes Portal. An der Nordseite ist ebenfalls ein Portal, das wahrscheinlich nach der Rekonstruktion im 19. Jahrhundert hier eingebaut wurde. Im Inneren des Kirchenschiffes sind heute keine mittelalterlichen Details sichtbar, den Chor trennt ein spitzer Chorbogen vom Kirchenschiff. An der zum Kirchenschiff gelegenen Seite des Chorbogens ist sowohl bei dem südlichen als auch dem nördlichen Pfeiler der Ansatz des mittelalterlichen Lettners erhalten geblieben. In die südöstliche Wand des Chors wurde eine dreifach gegliederte Sitznische eingebaut. Ihr gegenüber befindet sich am Ende des nordöstlichen Wandabschnitts die ziemlich große, rechteckige Öffnung einer Monstranz-Nische aus Stein.

Die Kirche wurde sicher nicht in einer Periode errichtet. Der älteste Teil sind die nördlichen drei kleinen Fenster des Kirchenschiffs. Die folgende Phase veranschaulicht der Chor, der aufgrund des Grundrisses und der Struktur einheitlich zu sein scheint. Wahrscheinlich geht er auf das erste Drittel des 14. Jahrhunderts zurück. Das Südportal des Schiffes kann um das Jahr 1500 datiert werden. Die Kirche ist in ihrem heutigen

Zustand ein Zeugnis der Repräsentation der Familie Perényi, ihre Erbauung kann in der Zeit des späteren Landesrichters Péter Perényi angenommen werden. Zu Zeiten der Sowjetherrschaft war die Kirche ein Lager, ihre Einrichtung wurde zerstört. Im Jahr 1989 erhielt sie die Römisch-katholische Kirche zurück.

* A brossura Papp Szilárd leírása alapján készült

Партнерство без кордонів

Це видання було підготовлено за сприянням Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності Неприбуткового ТзОВ «Агентство територіального розвитку та екологічного господарювання області Сабольч-Сатмар-Берег» та Закарпатської обласної ради, і жодним чином не може розглядатися як відображення точки зору Європейського Союзу.

Проект під назвою „Tourist route to the common religious and cultural heritages” здійснюється (вався) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net), і співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини в екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб.

Європейський Союз складається з 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Разом, за 50 років розширення, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, зберігши культурні відмінності, виявляючи толерантність і гарантуючи свободу особистості. Європейський союз готовий розділяти свої досягнення та цінності з країнами і народами за межами його кордонів. Європейська Комісія є виконавчим органом ЄС.

Програму прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах цільових країн-членів ЄС та України. Європейський інструмент сусідства та партнерства підтримує транскордонну співпрацю на зовнішніх кордонах ЄС. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини у екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб. Спільним Органом Управління Програми є Національне агентство розвитку Угорщини. Веб-сайт Програми www.huskroua-cbc.net

Програма фінансована з фондів
Європейського Союзу

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП
Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна